

THE CONTENT, FORM AND METHODS OF USING THE TRIZ PROGRAM IN THE FORMATION OF CREATIVE ABILITIES OF PRIMARY SCHOOL STUDENTS.

G'aniyeva Maftuna Abduaziz qizi.

Gulistan State University
Stage 2 Master

<https://doi.org/10.5281/zenodo.5515119>

ARTICLE INFO

Received: 05th September 2021
Accepted: 10th September 2021
Online: 15th September 2021

KEY WORDS

Primary education,
Inventive ability, class,
lesson, education, creative
thinking.

ABSTRACT

This article describes the effectiveness of the use of TRIZ technology in the development of creative abilities of primary school students.

BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARINI IXTIROCHILIK QOBILIYATINI SHAKLLANTIRISHDA TRIZ DASTURINI QO'LLASHNING MAZMUN, SHAKL VA USULLARI.

G'aniyeva Maftuna Abduaziz qizi.

Guliston davlat universiteti
2-bosqich magistri

MAQOLA TARIXI

Qabul qilindi: 05-sentabr 2021
Ma'qullandi: 10- sentabr 2021
Chop etildi: 15- sentabr 2021

KALIT SO'ZLAR

Boshlang'ich ta'lim,
Ixtirochilik qobiliyati, sinf,
dars, ta'lim, ijodiy fikr.

ANNOTATSIYA

Ushbu maqola boshlang'ich sinf o'quvchilarining ixtirochilik qobiliyatlarini rivojlantirishda TRIZ texnologiyasidan foydalanishning samarasi haqida bayon etilgan.

TRIZ dasturi universal vosita sifatida deyarli barcha faoliyat turlarida (ta'lim jarayonida ham, o'yinlarda ham, rejim lahzalarida) ishlatilishi mumkin. Bu sizga maktab yoshidagi bolaning ongida dunyoning yagona, uyg'un, ilmiy asoslangan modelini shakllantirishga imkon beradi.

Muvaffaqiyatli vaziyat yaratiladi, qaror natijalari almashiniladi, bir bolaning qarori boshqasining fikrini faollashtiradi, tasavvur doirasini kengaytiradi, uning rivojlanishini rag'batlantiradi. Texnologiya har bir bolaga o'ziga xosligini ko'rsatishga imkon beradi. Bolalarni tashqaridan o'ylashga o'rgatadi.

TRIZ pedagogikasi ilmiy-pedagogik yo'nalish sifatida mamlakatimizda 80-yillarning oxirlarida shakllandi. U kuchli fikrlashni shakllantirish va faoliyatning turli sohalarida murakkab muammolarni hal qilishga tayyor bo'lgan ijodiy shaxsni tarbiyalashga qaratilgan.

Bolalar bilan ishlashning asosiy vositasi pedagogik izlanishdir. O'qituvchi tayyor bilimlarni bermasligi, ularga haqiqatni ochib bermasligi, uni qanday topishni o'rgatishi kerak. Agar bola savol bersa, darhol tayyor javob bermang. Aksincha, siz undan bu haqda nima deb o'ylashini so'rashingiz kerak. Uni mulohaza qilishga taklif qiling. Va yetakchi savollar bilan bolani o'zi javob topishga undang. Agar u savol bermasa, o'qituvchi ziddiyatni ko'rsatishi kerak. Shunday qilib, u bolani javob topishingiz kerak bo'lgan vaziyatga tushiradi. TRIZning maqsadi nafaqat bolalarning tasavvurini rivojlantirish, balki ularni sodir bo'layotgan jarayonlarni tushunib, sistematik fikrlashga o'rgatish, tarbiyachilarga atrofdagi dunyoning birligi va qarama-qarshiligini tushunishga qodir bo'lgan ijodiy shaxs sifatlarini konkret amaliy tarbiyalash vositasi berish va ularning kichik muammolarini hal qilishdir.

TRIZ texnologiyasi bizga bolalarda tasavvurni rivojlantirishda, mantiqiy fikrlashni rivojlantirishda, muammo qo'yish va echish qobiliyatini rivojlantirishda yordam beradi.

TRIZ dasturida quyidagi o'yinlar, usullar va mashqlardan foydalanish maqsadga muvofiq bo'ladi.

Ortiqchasini olib tashlash usuli.

Uchta bir-biri bilan bog'liq bo'lmagan predmet yoki hodisa beriladi. Masalan, "It", "pomidor", "quyosh". Topshiriq – ko'proq umumiy belgilarini

aniqlash, bir predmetni qolgan ikki predmetdan farqi, ushbu belgilar mavjudligi.

Fikrni umumlashtirish usuli.

Maqsadi: Kichik yoshdagi o'quvchini fikrlash darajasini aniqlash.

Jihozlar: flomaster, 30 juft to'g'ri, vertikal, chiziqli, figurali varoqlar. Varoq razmeri 15x20

Qo'llanma: 10 daqiqa ichida har bir juft varoqlardan ko'p predmet yoki hikoya tuzing. To'g'ri chiziqlar rasmlarning asosini tashkil qilishi shart. Chiziqlar oralig'iga, ustiga chizish mumkin. Juda chiroyli rasmlar chizishga harakat qil, yozib qo'y. Agar topshiriq qisqa fursatda bajarilsa, fikrlarning qanchalar egiluvchanligini bildiradi.

4. Ijodiy fikrlarni aniqlash, intellektual tashabbuslarni ixtirochilik masalalarini yechish nazariyasi orqali mustaqil maqsad qo'ya olishi.

Mantiqiy operatsiya darajasi testi.

1 – blok. Habardorligi aniqlash.

Qo'llanma: Gapni tugallashga to'g'ri keladigan so'zni top va belgila.

1. Sutka vaqti...

Yil, oy, kun, hafta, dushanba.

2. Arifmetik harakat...

Kamayuvchi, ajratuvchi, narx, o'qilgan asar.

3. Yo'lovchi transporti...

Kombayn, samosvol, aftobus, ekskavator, teplovoz.

4. Etikda hamisha bor...

Bog'I, belbog'i, qayishi, tugmasi.

5. Issiq o'lkalarda yashaydi...

Pingvin, kiyik, bo'ri, tuya, ayiq.

6. Bir yilda...

24 oy, 18 oy, 12 oy, 4 oy bor.

7. Otasi o'z og'lidan katta...

Har zamonda, har doim, ba'zan, tez – tez, hech qachon.

8. Daraxtda hamisha bor...
Barg, gullar, mevalari, tomiri, soyasi.

9. Yil fasli...
Avgust, kuz, shanba, ertalab, kanukul.

10. Bizning yurtda yashamaydi...
Bulbul, qo'ng'ir ayiq, oq ayiq, koala(xaltali ayiq).

Mosini tanlash testi.

Qo'llanma: 1 – qatordagi so'zlar juftligi qanday belgilariga qarab tuzilgan, o'ylab top, tanla va belgila.

1. Bodring, gvozdika, sabzavot, o't.
2. O'qituvchi, shifokor, o'quvchi, ko'zoynak, shifoxona, palata, kasal.
3. Stul, igna, taxta, uchqur, ingichka, yaltiroq, kalta, po'latli.
4. Tomorqa, bog', sabzi, panjara, qo'ziqorin, olma daraxti, quduq, o'rindiq.
5. Qo'lqop, etik, qo'l, tovon, teri, oyoq, shytka.
6. Gul, qush, vaza, tumshuq, chayka, in, pat, dum.
7. Qorong'i, ho'l, yorug', quyoshli, toyinchoq, quruq, iliq, sovuq.
8. Mashina, qayiq, motor, daryo, mayoq, yelkan, to'lqin, qirg'oq.
9. Stol, pol, dasturxon, mebel, gilam, chang, taxta, mix.
10. Soat, gradusnik, vaqt, oyna, kasal, krovat, shifokor, harorat.

Klassifikatsiyalay olish testi.

Qo'llanma: Boshqa so'zlarga mos kelmaydigan so'zni aniqlang va belgilang.

1. Raqam, bo'lish, qo'shish, ayirish, ko'paytirish.
2. Hushchaqchaq, tez, g'amgin, shirin, ehtiyoj.
3. Tovuq, ho'roz, burgut, g'oz indyuk.

4. Lola, liliya, loviya, fialka, moychechak.

5. Daryo, ko'l, dengiz, ko'prik, ariq.

6. Qo'g'irchoq, sakragich, qum, to'r, qoya.

7. Stol, gilam, kreslo, stul, krovat.

8. Terak, oqqayin, yong'oq, lipa, osina.

9. Sasha, Vitya, Petrov, Stasik, Kolya.

10. Aylana, uchburchak, to'rtburchak, ertak, kvadrat

Umumlashtira bilish testi.

Qo'llanma: So'z borayotgan narsa – buyumlarni bitta so'z bilan qanday atalishini top, yozib belgila.

1. Nastarin, yong'oq..
2. Kun, tun..
3. Tovuq, oqsil..
4. Okun, karas.. (baliqlar)
5. Supurgi, lapatka..
6. Yoz, qish..
7. Bodring, pomidor..
8. Shkaf, divan..
9. Iyun, iyul..
10. Fil, chumoli..

Sinov va xato usuli.

"Agar nima bo'lsa ..." - bu iborani bolalar biron bir narsani hal qilishni xohlaganlarida tez-tez ishlatadilar, ya'ni echim variantlari ro'yhatini tuzadi - ba'zi variantlar muvaffaqiyatli, boshqalari kamroq. Ba'zan siz hatto ularning yordami bilan muammoni hal qilishingiz mumkin. Bu sinov va xato usuli hisoblanadi.

Morfologik tahlil usuli.

Bu usul muammolarni hal qilishning jadval usuli bo'lib, muammoni yechishda ko'plab materiallar va variantlar tanlanadi, muammoni hal qiluvchi yechim parametrlari jadvalga kiritiladi. Eng yaxshi variantlar tanlanadi. Bu usulning afzalligi shundan iboratki, yechim uchun variantlar

alohida emas balki bir butun jadval orqali tezroq aniqlanadi. O'quvchilarda konstruktiv qobiliyatlarni yaratishda va jadavallar bilan ishlash ko'nikmasini boyitishda samarali usul hisoblanadi.

Shakllar fantaziyasi mashqi.

O'quvchilarga turli shakllar beriladi. Bunda o'lchami, tuzilishi va rangi turlicha bo'lishi mumkin. O'quvchilar esa, bir nechtasidan foydalangan holda yangi shaklni hosil qilishlari mumkin. Bunday mashqlar bolalar uchun konstruksiyalar ustida ishlash ko'nikmalarini boyitadi. Kelajakda ham ixtirochilik qobiliyati

shakllanishida turtki bo'la oladi. Masalan, ikkita teng tomonli uchburchakdan bitta to'g'ri tomonli to'rtburchak yoki romb hosil qilish mumkin!

TRIZni o'rganish bolalarga har kim ijodiy fikrlashni o'rganishi, eng qiyin muammolarga optimal yechim topishi va hatto faol ixtirochiga aylanishi mumkinligini tushunishga imkon beradi. Buning uchun aqlning kuzatuvchanlik, taqqoslash va tahlil qilish, birlashtirish, aloqalarni, bog'liqliklarni va hokazolarni topish qobiliyati kerak.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Goryachev A.V., Iglina N.I. "Men hamma narsani bilib olaman, men hamma narsani qila olaman". Boshlang'ich maktabda loyiha faoliyati bo'yicha qo'llanma.(2-4-sinflar). – Moskva.Balass,2010-64b
2. Dimitrova T.V. "Boshimda yuzta hayol". Samara, 1996.-131b
3. VOLTOV. A.V. "Ta'lim muassasasining asosiy ta'lim dasturining modellari: Mintaqalar tajribasi". Moskva. Ta'lim, 2011 – 110 b
4. Floresku R.S. Tasviriy san'atning hayoliy texnikasi. TRIZ №2.2. 91-b